

"BEHOEFTIG" VERSUS "ARM" HALFWEG DE 19de EEUW

door Leon DE COUVREUR

De ijzige koude van de laatste winter heeft ons nogmaals duidelijk gemaakt hoeveel mensen in ons land, ten dage, nog onder, op of nauwelijks boven de armoedegrens leven.

Hoewel de hierna beschreven toestand niet strikt de lokale situatie van Geraardsbergen en omstreken weergeeft doch misschien voor het ganse land zou kunnen gelden, hebben wij gemeend er goed aan te doen de volgende vergelijking tussen "welstellend" en "min of meer arm" 130 jaar geleden te laten verschijnen.

Voor de "welstellenden" werd gebruik gemaakt van de boedelbeschrijving, op 17 februari 1859, opgemaakt ten sterfhuize, Nieuwe Thérésianenstraat, 13 te Gent, ten behoeve van Thérèse Facquelle, weduwe, en van Joachim Moerman, minderjarige zoon van Joseph Paul Moerman, overleden op 1 februari 1859, in leven agent van de algemene maatschappij ter bevordering van de volksvlijt, ons beter bekend als de "Société Générale".

- 6 lijnwaedsche hemden, geprezen	fr.	8,00
- 3 paer saijette kousen en drij paer van katoen		4,00
- 4 paer schoenen		2,50
- 4 gilets		3,00
- 2 caleçons en eenen lijfrok in katoen		4,00
- 10 katoenen slaepmutsen		4,00
- 6 katoenen zakdoeken en drij katoenen halsdoeken		2,00
- 4 pantalons en eenen bretel		12,00
- 5 surtouts (overjassen)		25,00
- 2 hoeden		3,00
- Een saijen mantel		4,00
- 3 scheermessen, 2 witleenen en 2 slijpsteentjes		2,00
- Een zilver zakuurwerk		42,00
- 3 gouden hemdeknoppens		15,00
- 2 gouden hemdespelletjens		7,00
- Zilverre porte-sigare en 3 zilverre schuiffeltjens voor vogeleiren		3,50
- Een pennemesje		0,50
- 40 onbeduidende boekwerken		10,00

De vrouw weduwe heeft verklaard dat er bij het overlijden van haeren echtgenoot er in kas was:

- 2 bankbriefjes van honderd franken	200,00
- 1 bankbriefje van vijftig franken	50,00
- en kleijne munt	20,00

totaal	fr.	421,50
--------	-----	--------

Verder werd aan titels en spaarboekjes genoteerd voor een totaal van fr. 30.850

Rekening houdend met de uitgaven:

- Apotheker De Bart, over medecijnen	fr.	35,75
- Brouwer Claes, levering van bier		81,76
- Lebegue, koopman in wijnen		41,50
- Cousaert, koopman in kolen		28,50
- Timmerman Ongena over levering van doodskist		45,00
totaal	fr.	232,41

De onroerende erfenis bedroeg derhalve:

30.850 fr. + 421,50 fr. = 31.271,50 fr.

31.271,50 fr. - 232,50 fr. = 31.039 fr.

Naar 19e eeuwse verhoudingen was het gezin Moerman niet bepaald "steenrijk" maar toch ongetwijfeld zeer "welstellend".

Gaan wij nu even aan de overkant kijken. Rond 1860 bedroeg het dagloon van de kantwerkster - de armste onder de arme arbeiders - 0,70 fr. voor een van 10 tot 14 uur durende arbeidsdag. Een lijkist zoals deze van wijlen Paul Moerman, zou van de kantwerkster 64 arbeidsdagen gevegd hebben, terwijl er er nog eens 54 zou nodig gehad hebben om de apotheker te betalen. Wat betekent dat zij gedurende 4 maanden - zij werkte uiteraard ook op zondag - niets zou hebben kunnen spenderen aan de meest noodzakelijke behoeften: voedsel, kleding, huur, verlichting, verwarming...

Het actief van de erfenis Moerman betekende trouwens voor de kantwerkster, 44.341 arbeidsdagen, d. i. 121 jaar. Ten dage kost een middelmatig luxueuse lijkist ongeveer 45.000 fr. of ongeveer 1 1/2 maal het bestaansminimum.

Terzake zijn ook de prijzen van sommige levensmiddelen halfweg de 19e eeuw, veelbetekenend.

- Tarwebrood	0,45 tot 0,50 fr per kg.	- rijst	0,60 fr.
- roggebrood	0,31 fr.	- droge bonen	0,60 fr.
- rundsvlees	0,99 fr.	- droge erwten	0,60 fr.
- koeienvlees	0,90 fr.	- paardebonden	0,60 fr.
- kalfsvlees	1,15 fr.	- boter	0,60 fr.
- varkensvlees	0,98 fr.	- zout	0,30 fr.
- schapenvlees	1,15 fr.	- azijn	0,22 fr. de liter

Omstreeks 1846-1847 werkte bij de mannen 79 % van het totaal aan 0,50 fr. tot 2 fr. per dag. 18 % verdiende van 2 tot 3 fr. en nauwelijks 3 % meer dan 3 fr. per dag, met een topper van 0,38 % die meer verdienden dan 5 fr. per dag.

Bij de vrouwen en de kinderen was de toestand nog schrijnender: 76 % van de vrouwen ontvingen minder dan 1 fr., 83 % van de niet volwassen jongers en 93 % van de niet volwassen meisjes bleven beneden dezelfde grens.

Het budget van een Vlaamse vlaswever in de jaren 1840 spreekt boekdelen:

- De wever verdiende 1,10 fr per dag =	6,60 fr. per week.
- zijn vrouw verdiende 0,45 fr. per dag =	2,70 fr. per week.
- 2 kinderen verdienden elk 0,30 fr. per dag =	3,60 fr. per week.
totaal:	12,90 fr. per week.

Wekelijkse uitgaven:

- 6 broden	3,25 fr.
- karnemelk en bloem	1,75 fr.
- aardappelen, 1 1/2 kg. per dag	1,45 fr.
- spek	1,25 fr.
- boter of vet	0,70 fr.
- koffie	0,55 fr.
- was	0,35 fr.
- verwarming	1,50 fr.
- verlichting	0,30 fr.
- kledij	0,50 fr.
- huur	1,60 fr.
- totaal	13,20 fr.

De week sloot af met een deficit van 0,30 fr. Ondanks het werk van vrouw en kinderen kon men het hoogstnodige niet meer bekostigen.

Wij laten de lezer de zorg zelf vergelijkingen te maken met de huidige toestand.

Leon De Couvreur.

Bronnen:

- Boedelbeschrijving Moerman (in het bezit van de auteur).
- Geschiedenis van de Socialistische arbeidsbeweging in België.
uitgave: S.M. Ontwikkeling Antwerpen 1960.
- G. Jacquemyns: Histoire de la vie économique des Flandres de 1896 à 1850
Brussel 1929.
- M. Neyrinck: De lonen in België sedert 1846.